

TEACHER OPINIONS ON THE COMPARISON OF MESEM AND MTAL

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ ile MESLEKİ ve TEKNİK ANADOLU LİSESİ'NİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Tuncay Yavuz ÖZDEMİR¹

Abdolvahap DOĞAN²

Esengül CEYLAN³

Murat DEMİRKOL⁴

Öz: Bu araştırmada, Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM) ile Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri (MTAL) arasındaki işlevsel, hitap ettiği bireyler, işleyiş ve eğitim biçimi açısından farklılıkların ve benzerliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin, bu iki kurum arasındaki farklara ve benzerliklere ilişkin görüşlerinden hareketle bu araştırma yürütülmüştür. Araştırma, olgubilim deseninin kullanıldığı nitel bir araştırmadır. Çalışmanın katılımcıları Elazığ ilinde, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında bünyesinde MESEM uygulamasının olduğu okullarda görev yapan okul yöneticilerinden ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Toplamda 26 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde amaca yönelik örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak tasarlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Formdaki görüşme soruları, alan uzmanlarının değerlendirmeleri doğrultusunda belirlenmiş olup, üç sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu yüz yüze görüşmeler yapılarak uygulanmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerden içerik analizi yöntemi kullanılarak kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Veri doygunluğu sağlanana kadar görüşmeler devam etmiştir. Çalışma sonuçlarına göre MESEM ve MTAL okul türlerinin, öğrencilere meslek lisesi diploması, ustalık belgesi ve iş yeri açma belgesi alma imkânı sunarak benzer nitelikli sertifikasyon fırsatları sağladığı tespit edilmiştir. MTAL bünyesinde MESEM'lerin bulunmasının hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca özellikle MESEM'in, öğrencilere daha pratik ve uygulamalı bir eğitim sunduğu ve MESEM'lerin ve MTAL'lerin mesleki ve teknik eğitimdeki rollerini ve sektörel ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verdiklerini ortaya koymuştur.

Anahtar kelimeler: MESEM, MTAL, Mesleki eğitim.

Abstract: This research aimed to investigate the differences and similarities between MESEM (Vocational Education Centers) and MTAL (Vocational and Technical Anatolian High Schools) in terms of their functions, target audience, operational methods, and educational formats. The study was conducted based on the perspectives of school administrators and teachers regarding these two institutions. It employed a qualitative research design using a phenomenological approach. Participants consisted of school administrators and teachers from schools implementing MESEM during the 2023-2024 academic year in Elazığ province. A total of 26 participants were interviewed, selected through purposive sampling. A semi-structured interview form, designed specifically for this study, was used as the data collection tool. The interview questions were developed based on evaluations by domain experts and comprised three main questions. Face-to-face interviews were conducted for data collection. Data obtained from the interviews were analyzed using content analysis to generate codes and themes. Interviews continued until data saturation was achieved. According to the study findings, MESEM and MTAL schools provide similar opportunities for students to obtain vocational school diplomas, master certificates, and workplace opening certificates. The presence of MESEMs within MTALs was found to have both positive and negative aspects. Moreover, MESEM was noted for providing students with more practical and applied education, elucidating the roles of MESEMs and MTALs in vocational and technical education and their responsiveness to sectoral needs.

Keywords: MESEM, MTAL, Vocational education

¹ Firat Üniversitesi, tyozdemir@firat.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-5361-7261

² Malatya Turgut Özal Üniversitesi, abdulvahap.dogan@ozal.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-4490-4047

³ Firat Üniversitesi, eceylan23@outlook.com, Orcid No: 0009-0003-1310-9507

⁴ Firat Üniversitesi, mdemirkol@firat.edu.tr, Orcid No: 0000-0003-3108-3219

Gönderim Tarihi: 25.05.2024

Kabul Tarihi: 05.07.2024

Yayınlanma Tarihi: 31.12.2024

Giriş

Mesleki eğitimi, bireylere herhangi bir meslekte yeterli duruma gelmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak işgücü piyasasına hazırlamayı amaçlayan eğitim faaliyeti olarak tanımlamak mümkündür. Tanımdan da anlaşılacağı üzere mesleki eğitimin hem bireysel hem de toplumsal amaçlarının olduğu görülmektedir (Olgun vd., 2024). Geçmişte daha çok usta çırak ilişkisine dayalı olarak yürütülen mesleki eğitim, sanayi devrimi ile birlikte nitelikli eleman ihtiyacına duyulan ihtiyacın artışı üzerine birçok ülkede mesleki eğitim veren okul ve kurumların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Clarke and Winch, 2012; Finlay vd., 2005). Türkiye tarihinde mesleki eğitim, Selçuklular döneminde Ahilik Teşkilatı, Osmanlılar döneminde ise Lonca ve Gedik teşkilatlarının aktif rol aldığı esnaf ve sanatkâr teşkilatları vasıtasıyla yürütülmüştür (Kılınç, 2012; Ünlü, 2016). Daha çok yerel yönetimler ve esnaf odaları tarafından yürütülen mesleki eğitim bir devlet politikası olarak görülmemiştir (Demir ve Şen, 2009). 18. yüzyıldan sonra mesleki eğitim öncelikle askeri alanda örgün olarak verilmiştir. 1860 yılına gelindiğinde mesleki eğitim örgün eğitim olarak nitelenen meslek ve sanat okullarında gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). 18. yüzyıla kadar geçen bu sürede çıraklık yöntemiyle yürütülen mesleki eğitimle genel eğitim arasında herhangi bir eşgüdüm sağlanamamıştır (Doğan, 1983). Cumhuriyete geçişle birlikte mesleki eğitim, örgün eğitim etkinliği olarak tasarlanmış ve buradan hareketle okula dayalı bir sistem geliştirilmeye başlanmıştır (Özgüven, 1987; Ünlü, 2016). Bu dönemde mesleki eğitim faaliyetleri MEB tarafından üstlenilmiş ve 1933 yılında bakanlığa bağlı olarak Meslekî ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü kurularak mesleki eğitimde teşkilatlanmaya gidilmiştir (MEB, 2018). 1986 tarihinde çıkarılan 3308 nolu Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki eğitim; örgün eğitim, çıraklık eğitimi ve yaygın eğitimi kapsayacak şekilde planlanmıştır (3308 Sayılı Kanun, 1986). Bu tarihten sonra mesleki eğitim ile ilgili görevler MEB'e bağlı aşağıda yer alan müdürlükler aracılığıyla yürütülmüştür:

- ✓ Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- ✓ Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü,
- ✓ Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü,
- ✓ Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı,
- ✓ Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü
- ✓ Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığıdır.

2011 yılında yayımlanan 652 sayılı kanun hükmünde kararname ile bu genel müdürlükler Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü adı altında toplanmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte daha önce Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini yürütmekte olan Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM), Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Buna ilaveten yaygın mesleki eğitim ise Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün faaliyet alanı kapsamına alınmıştır (652 sayılı kanun hükmünde kararname, 2011; 6764 Sayılı Kanun, 2016).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (1973) 29. maddesinde *“Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir.”* denilmektedir. Buradan hareketle Mesleki Eğitim Merkezleri ile Mesleki ve Teknik liselerin birer ortaöğretim kurumu olarak kabul edildiği görülmektedir. Yine Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Mesleki ve Teknik Anadolu liselerini (MTAL) ile MESEM' ler, Mesleki ve Teknik ortaöğretim kurumu olarak tanımlanmıştır (MEB, 2017). Mesleki Eğitim Kanununa (1973) göre ise *“Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları, mesleki ve teknik eğitim alanında, diplomaya götüren orta öğretim kurumları ve mesleki ve teknik eğitim yapan yükseköğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumları”* şeklinde ifade edilmektedir. Tanımdan da görüleceği üzere MTAL ile MESEM' lerin hem yasal olarak hem hizmet amacı olarak birbiri ile örtüştüğü algısının oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle bu iki eğitim kurumunun çalışma esaslarına dair algısal karmaşanın varlığından söz edilebilir. Nitekim her iki kurumda kabul şartı en az ortaokulu bitirmiş olmaktır. Mesleki eğitimin asıl amacı iş hayatına nitelikli insan gücü yetiştirmektir (Atik, 2018). Ancak MTAL' ler de bu eğitim faaliyeti okulda yürütülmekte olup MESEM' ler de ise bu eğitim etkinliği daha çok “çırak” eğitimi biçiminde işletmelerde yürütülmektedir (Albayrak, 2020). Son dönemlerde özellikle MESEM' lerin bulunmadığı yerleşim yerlerinde bu görevlerin MTAL' ler tarafından yürütülmeye çalışılmasıyla birlikte bu iki kurum arasındaki farkların belirlenmesi önemli olmuştur. Genel olarak mesleki eğitime katılımın düşüş gösterdiği görülmekle beraber; MESEM' e kayıtlı öğrenci sayısının MTAL' ye kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. MTAL' ye geçişte merkezi ortaöğretime geçiş sınavına katılmanın ön şart oluşu, mesleki eğitimin yanında genel kültür derslerinin bireyler açısından bir yük olarak algılanması nedeniyle MESEM' e rağbet artmıştır (Özer, 2018).

MESEM uygulaması 2021 yılında MTAL' lerin bünyesinde yer almaya başlamıştır (Özer ve Suna, 2022). Bu süreçte yapılan araştırmalardan biri olan Kazdal ve Tuna'nın (2024)

alışmasına göre okul yöneticileri, MESEM uygulamasının MTAL' nin bünyesinde bulunmasını olumlu karşılamaktadır. zkan ve Göktürk (2023) ise MESEM uygulanmasının amacına tam olarak hizmet etmediğini belirtmiştir. Literatür incelendiğinde MTAL 'lerin bünyesinde bulunan MESEM uygulaması ile yapılan çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. MTAL ile MESEM arasındaki işlevsel, yapısal ve pedagojik farklılıkların ve benzerliklerin detaylı bir şekilde incelenmediğinden dolayı literatürde önemli bir araştırma boşluğu bulunmaktadır. Literatür, bu iki kurumun mesleki eğitimdeki rolünü ve etkinliğini kapsamlı bir şekilde ele almamaktadır. MTAL ve MESEM, her ne kadar benzer hedeflere sahip olsalar da (nitelikli işgücü yetiştirme), eğitim yöntemleri ve öğrencilere sundukları imkanlar bakımından farklılıklar göstermektedir. Ancak, bu farklılıkların ğrenci başarısı, mezunların işgücü piyasasındaki konumu ve uzun vadeli kariyer gelişimi üzerindeki etkileri konusunda yeterince bilgi bulunmamaktadır. Bu durum, eğitim politikalarının etkin bir şekilde geliştirilmesini engelleyen önemli bir bilgi eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu iki kurumun ğrenci profilleri, eğitim çıktıları ve mezunların işgücü piyasasına entegrasyonu konularında yapılan çalışmalar sınırlıdır.

Günümüzde mesleki eğitim, işgücü piyasasının dinamik ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına önemli bir role sahiptir. Bu araştırma, MTAL ve MESEM arasındaki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Özellikle, her iki kurumun da işgücü piyasasına hazırlık süreçlerindeki rol ve etkilerini derinlemesine anlamak için okul yöneticileri ve öğretmenler yapılan görüşmelerden elde edilen verileri kullanılmıştır. Bu veriler, her iki kurumun da sunduğu eğitim programlarının etkinliğini ve ğrenci başarısını nasıl etkilediğini değerlendirmek için kritik bir rol oynayacaktır. Araştırma, MTAL ve MESEM' in eğitim içerikleri, ğretim yöntemleri ve ğrenci profilleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koyarak, her iki kurumun da mesleki eğitimdeki rolünü daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu çerçevede, mevcut eğitim politikalarının güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirerek, gelecekteki politika nerileri geliştirmek amacıyla somut bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, MTAL ve MESEM arasındaki işlevsel farklılıkları ve pedagojik yaklaşımları derinlemesine inceleyerek, mesleki eğitimdeki mevcut boşluğu doldurmayı ve bu alandaki eğitim politikalarının daha etkin bir şekilde geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, olgubilim deseninın kullarıldığı nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, verilerin doğal ortamlarında bütüncül bir yaklaşımla gözlemlenmesi ve incelenmesini içeren bir metodolojidir. Bu araştırma türü, gözlem ve görüşme gibi yöntemler kullarılarak gerçekleştirilir. (Baltacı, 2019; Yıldırım, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olgubilim, bireylerin algıları, tutumları ve deneyimlerine odaklanarak belirli bir olguyu anlamaya yönelik kullarılan bir desendir (Kocabıyık, 2016). Bu yöntem, farklı bireylerin aynı olguyu farklı şekillerde yorumlamasının nedenlerini ortaya çıkarmayı hedefler. Araştırmacılar, bu yaklaşımı kullarılarak bireylerin olguları nasıl algıladıklarını ve bu algıların arkasındaki motivasyonları, inançları ve deneyimleri derinlemesine incelemeyi amaçlarlar (Dinçer vd., 2023). Araştırma, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri ile MESEM uygulaması arasındaki farkları belirlemek amacıyla olgubilim bir desen kullarılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Elazığ ilinde, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında MESEM uygulamasının entegre olduğu okullarda görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenler katılımcı olarak seçilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde amaca yönelik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaca yönelik örnekleme, araştırmacıların spesifik araştırma hedeflerine ulaşmak için katılımcı seçme sürecini belirleyen bir örnekleme stratejisidir. Araştırmacılar, araştırma hedeflerine uygun bir örneklem seçmek için önceden belirlenmiş kriterlere dayanarak katılımcılar seçilir (Büyüköztürk vd., 2018; Gliner vd., 2015; Çev. S. Turan). Başlangıçta, 5 öğretmen ve 5 okul yöneticisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde içerik analizi yöntemi kullarılarak kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Veri doygunluğu sağlanana kadar görüşmeler devam etmiş; toplamda 26 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir, bunların 10'u okul yöneticisi ve 16'sı öğretmendir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Görevi	Yaş	Kıdem	Katılımcı	Cinsiyet	Görevi	Yaş	Kıdem
K1	Erkek	Müdür	45	23	K14	Kadın	Öğretmen	37	14

K2	Erkek	Müdür	46	23	K15	Erkek	Öğretmen	57	34
K3	Erkek	Müdür	52	33	K16	Erkek	Öğretmen	55	32
K4	Erkek	Müdür Yardımcısı	54	31	K17	Kadın	Öğretmen	32	5
K5	Erkek	Müdür Yardımcısı	43	21	K18	Erkek	Öğretmen	56	34
K6	Erkek	Müdür Yardımcısı	56	33	K19	Erkek	Öğretmen	58	35
K7	Erkek	Müdür Yardımcısı	37	14	K20	Erkek	Öğretmen	46	23
K8	Erkek	Müdür Yardımcısı	41	16	K21	Erkek	Öğretmen	55	32
K9	Erkek	Müdür Yardımcısı	50	28	K22	Erkek	Öğretmen	53	30
K10	Kadın	Müdür Yardımcısı	38	15	K23	Erkek	Öğretmen	63	42
K11	Erkek	Öğretmen	53	29	K24	Erkek	Öğretmen	56	34
K12	Erkek	Öğretmen	32	7	K25	Erkek	Öğretmen	58	36
K13	Kadın	Öğretmen	35	11	K26	Erkek	Öğretmen	57	35

Veri Toplama Aracı

Bu çalışma kapsamında, yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu form, katılımcıların deneyimlerini ve görüşlerini daha geniş bir çerçevede ifade etmelerine olanak tanırken aynı zamanda araştırmacının belirli konular hakkında derinlemesine bilgi edinmesini sağlamaktadır (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Literatüre dayalı olarak üç adet görüşme sorusu hazırlanmıştır. Bu soruları daha da geliştirmek için üç öğretim üyesinden görüş alınarak ön uygulama formu hazırlanmıştır. Pilot uygulama gerçekleştirilmiş ve forma son şekli verilmiştir. Görüşme kılavuzunda aşağıdaki sorular yer almaktadır:

1. MESEM ve MTAL okullarında verilen eğitimi okul yönetici olarak nasıl değerlendirirsiniz?
2. MTAL bünyesinde MESEM'in bulunması hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. MTAL de öğrenim gören öğrenciler ile MESEM'de öğrenim gören öğrencilerin ara eleman ihtiyacını karşılamakta olan nitelikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Görüşmeler katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Alınan izinler doğrultusunda ses kayıtları alınmış daha sonra dijital ortama aktarılmıştır.

Veri Analizi

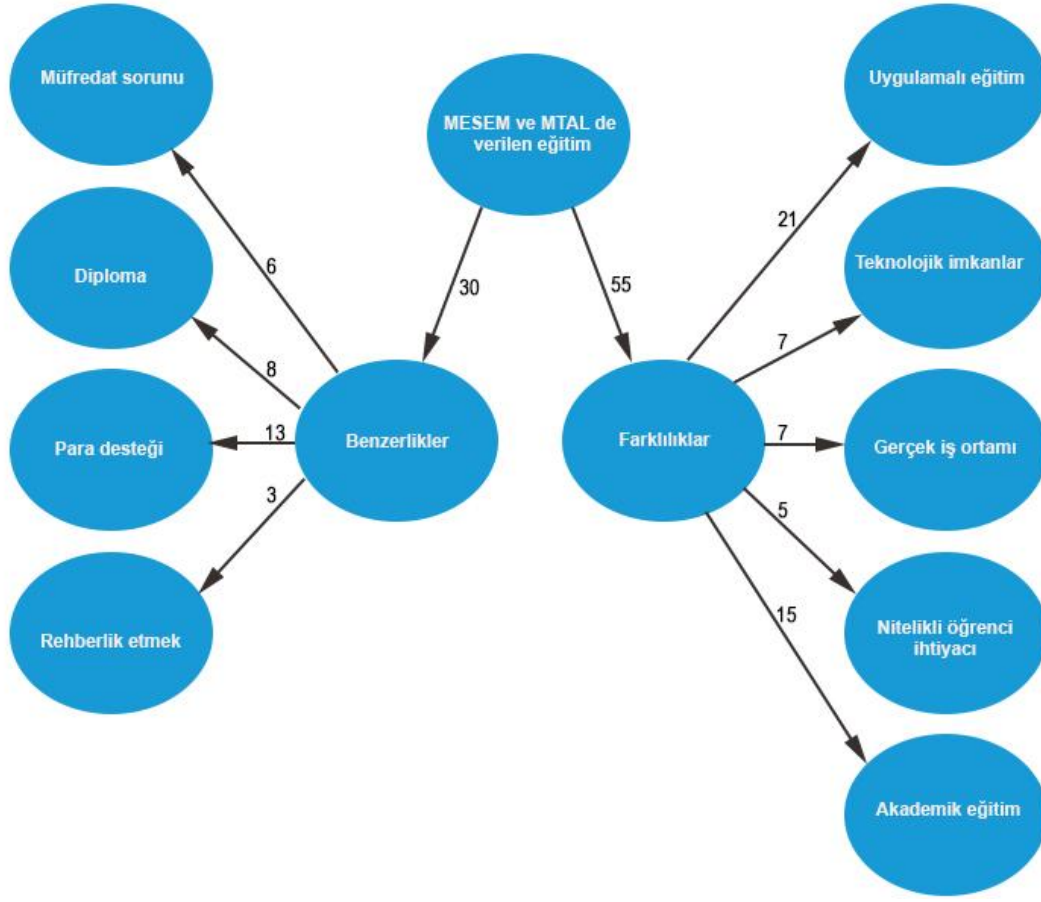
Araştırma sürecinde, görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle işlenmiştir. İçerik analizi adımlarından temel olan veri toplama, veri kodlama, kodların sınıflandırılması ve yorumlanması adımları izlenmiştir (Karataş, 2015). Katılımcı görüşleri, K1, K2, K3,... K26 şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılar ise okul müdürleri (M), müdür yardımcıları (MY) ve öğretmenler (ÖĞ) olarak kodlanmıştır. Veri analizi bölümünde, katılımcı görüşlerinin ayrı ayrı incelenmesi ve benzer ifadelerin gruplandırılması ilk adımı oluşturmuştur. Bu gruplar, anlamlarına göre tematik olarak sınıflandırılarak düzenlenmiştir. Bazı görüşlerin birden fazla tematik alana uygun olduğu gözlemlenmiştir. Son olarak, veriler sayısal olarak ifade edilerek frekansları belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini değerlendirmek için uzman görüşlerine başvurulmuş ve bu süreçte görüşme formlarındaki veriler uzmanlar tarafından detaylı olarak incelenerek temalara dönüştürülmüştür. Araştırmanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) geliştirdiği formül uygulanmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) formülü olan Uzlaşma Yüzdesi = Görüş Birliği (Na) / (Görüş Birliği (Na) + Görüş Ayrılığı) x 100 kullanılarak hesaplanmıştır. Toplamda 158 görüşün olduğu çalışmada, 148 kod 'da görüş birliği oluşmuş ve buna göre uzlaşma yüzdesi %93,67 olarak belirlenmiştir. Saban (2008)'ın belirttiği gibi, nitel araştırmalarda %90 ve üzeri uzlaşma yüzdesi güvenilirlik için kabul edilebilir bir düzeydir. Bu sonuçlar, araştırmanın güvenilir olduğunu desteklemektedir.

Araştırma Etiği

Araştırma sürecinde, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmış ve katılımcılardan önceden bilgilendirilmiş onam formları elde edilmiştir. Tüm çalışma adımları, "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesine" uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacıyla ilgili detaylı bilgi sunulmuş ve araştırmaya katılan katılımcılardan gönüllü olanlar çalışmaya dâhil edilmiştir.

Bulgular

Bu araştırmanın sonucunda, toplanan verilerin analiz edilmesiyle aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen soru, "MESEM ve MTAL okullarında sunulan eğitimi okul yöneticisi/öğretmen olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?" olmuş ve elde edilen yanıtlar Şekil 1'de detaylı olarak sunulmuştur.

Şekil 1

MESEM ve MTAL de verilen eğitim

Şekil 1’deki veriler incelendiğinde, MESEM ve MTAL de verilen eğitim “benzerlikler” ve “farklılıklar” olmak üzere iki alt temada toplanmıştır. Benzerlikler alt temasında para desteği (n=13), diploma (n=8), müfredat sorunu (n=6) ve rehberlik etmek (n=3) olarak kodlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

(K10, MY, Erkek): “Mesleki eğitim merkezlerinde ve Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinin cazip hale gelmesinin önemli noktalarından biri öğrencilerin para kazanma imkanlarının olmasıdır.” (Benzerlikler: para desteği)

(K16, ÖĞ, Erkek): “Adamın sanayide dükkânı var diyor ki çocuğum hem işimi öğrensin çalışsın hem de meslek lisesi diploması olsun. Yani açıkçası bu tarzdaki kişilerin

çocukları için çok büyük bir avantaj mesleki eğitim. Her iki programda da meslek lisesi diploması, ustalık belgesi ve iş yeri açma belgesi alıyorlar.” (Benzerlikler: diploma)

(K15, ÖĞ, Erkek): “Müfredatların revize edilmesi lazım. Örnek verelim elektrik bölümünde tüplü televizyonlar vardır 30 yıl önce kullanılan televizyonlar. Şuan da halen tüplü televizyonunun müfredatta yeri var. Ama günümüzde ışıklı ledin hatta yapay zekanın konuşulduğu bir dönemdeyiz.” (Benzerlikler: müfredat sorunu)

(K3, M, Erkek): “Öğretmenlerin uygulamalı dersleri olduğu için birebir daha fazla ilgilenme durumları var. Meslek dersi öğretmenleri daha fazla derse girdiği için aslında öğrenciyi daha iyi tanıyor. Bu da her iki okulun da avantajı.” (Benzerlikler: rehberlik etmek)

Bu verilere dayanarak, MTAL ile MESEM' de sunulan programlar arasındaki uygulama farklılıklarına rağmen, öğrencilerin her iki programı tamamladıktan sonra meslek lisesi diploması, ustalık belgesi ve iş yeri açma belgesi alma imkânına sahip olduğu önemle vurgulanmaktadır. Bu durum, her iki eğitim modelinin öğrencilere benzer nitelikli sertifikasyon fırsatları sunduğunu göstermektedir. Bunun dışında, MESEM ve MTAL' lerin çekiciliğinin artmasında önemli bir faktörün, öğrencilere para kazanma imkânı sunmaları olduğunu ortaya konulduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere sunulan mesleki eğitim programlarını tamamlama ve para kazanma fırsatı, bu tür eğitim kurumlarının tercih edilme oranlarını artırmaktadır. Ancak müfredat sorununun belirtilmesi, mesleki eğitim programlarının güncellenme ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır ve bu bulgu, programların teknolojik ilerlemelere uyum sağlayacak şekilde revize edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Benzerlik alt temasında elde edilen son bulgu, meslek dersi öğretmenlerinin daha yoğun ders programlarına sahip olmaları nedeniyle öğrencileri daha yakından tanıma fırsatı bulmaları ve daha ilgili olmalarıyla rehberlik çalışmalarının yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Bu durum, her iki okul türünün de avantajlarına ve benzerliklerine işaret etmektedir.

Farklılıklar alt temasında uygulamalı eğitim (n=19), akademik eğitim (n=15), teknolojik imkanlar (n=7), gerçekçi iş ortamı (n=7), nitelikli öğrenci ihtiyacı (n=5) ve eğitim modellerinin farklılığı (n=2) olarak kodlanmıştır. Öne çıkan bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

(K7, MY, Erkek): “Meslek liselerinde verilen eğitim daha çok teorik. Ne kadar uygulama olsa da teorik kısmı daha fazla. Ama MESEM de öğrenci haftanın bir günü

okula gidiyor. Geriye kalan 4 günde ise bir işletmede çalışıyor.” (Farklılıklar: uygulamalı eğitim)

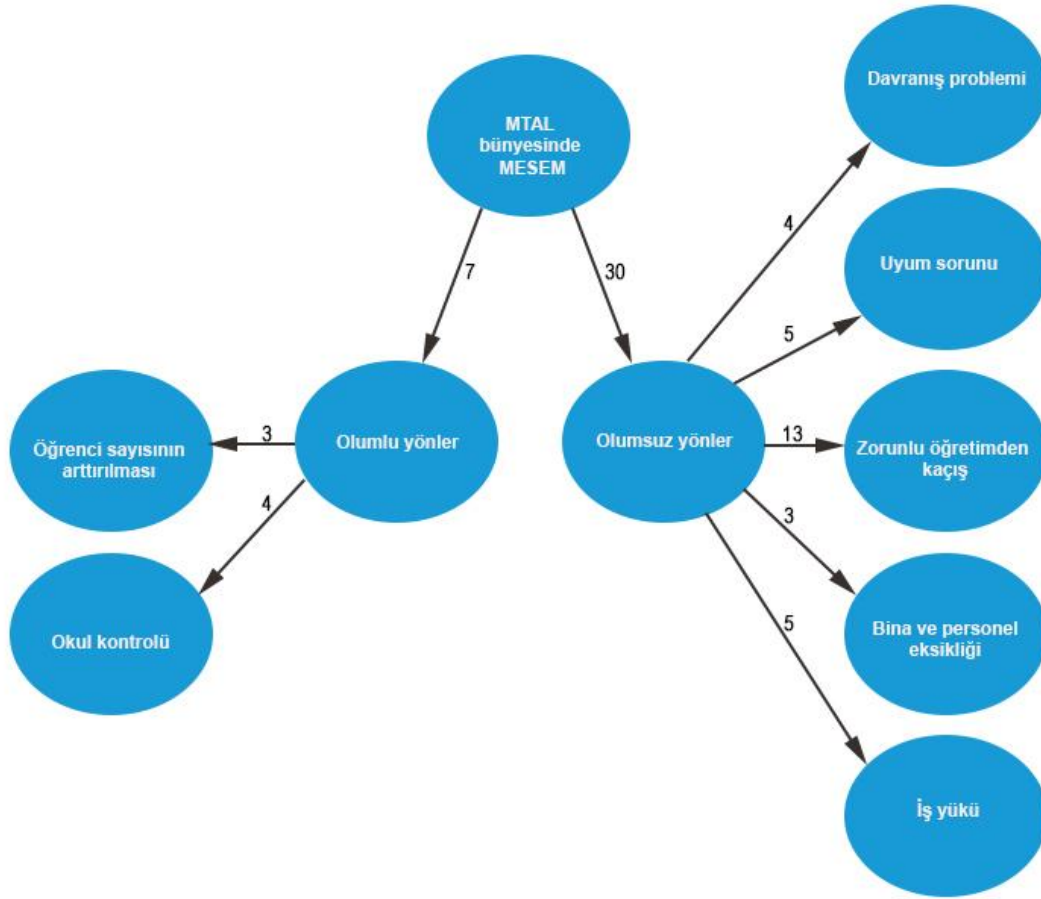
(K6, MY, Erkek): “Şuan meslek liseleri; meslek eğitimin, akademik eğitimin ve MESEM’ in olduğu bir yer hale geldi. MESEM de sadece bir günlük temel dersler veriliyor. Ancak meslek liselerini bu sınıfa koymamak gerek. Çünkü akademik eğitim daha fazla veriliyor. Meslek lisesinden mezun olan öğrenciler ile fen lisesinden mezun olan öğrenciler aynı sınava giriyorlar. Mühendislik fakültelerinin kaynağının meslek liseleri olması gerektiğini düşünüyorum.” (Farklılıklar: akademik eğitim)

(K3, M, Erkek): “Meslek liselerinde ki atölyelerin işletmelerin gerisinde kaldığını düşünüyorum. Teknolojik anlamda işletmeler daha iyi bir durumda.” (Farklılıklar: teknolojik imkanlar)

(K17, ÖĞ, Kadın): MESEM de işi öğretiyor çocuklar işi sahada öğrenmiş oluyor. Her ne kadar atölyede öğretmeye çalışsak da işin sahada öğrenilmesi çok daha farklı oluyor. Bir meslek Lisesi öğrencisi 11 sınıfta dahil teoriyi öğrenir. Biz atölyede uygulamalar yaparız ancak bu uygulamalar kısıtlı kalıyor. Ama MESEM’ de 9 sınıftan itibaren iş yerine gittikleri için daha avantajlı oluyorlar. “(Farklılıklar: gerçek iş ortamı)

MTAL’ de sunulan eğitimlerde uygulamalı eğitimin teorik eğitime oranla daha geri planda kaldığı belirtilmiştir. Ancak, MESEM’ de durum farklıdır; öğrenciler haftanın bir günü okula gitmektedirler. Geri kalan dört gün boyunca bir işletmede çalışarak pratik deneyim kazanmaktadırlar. MESEM’ ler de kültür derslerine ayrılan süre haftada bir günle sınırlandırılırken MTAL’ ler de bu derslere ayrılan sürenin daha fazla olduğu ve aynı zamanda başarının değerlendirilmesinde ön plana çıktığı belirtilmiştir. MTAL’ lerin atölye imkânlarının işletmelerin teknolojik altyapısının gerisinde kaldığı dile getirilmektedir. İşletmelerin, özellikle teknolojik açıdan, daha ileri bir durumda olduğu ifade edilmektedir. MESEM’ de öğrenciler gerçek iş hayatında deneyim kazanırken, bu durumun meslek liselerinde 11. sınıfa kadar atölye uygulamalarıyla ve teknolojik açıdan geri kalmış araç gereçlerle sınırlı olduğu belirtilmiştir. Uygulamalı eğitimin daha etkili olduğu ve bu açıdan MESEM’ in avantajlı olduğu vurgulanmıştır.

Okul yöneticileri ve öğretmenler, MESEM’in ve MTAL ’nin farklarını incelemek için "MTAL bünyesinde MESEM’ in bulunması hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna yanıt vermişlerdir. Gelen cevaplar doğrultusunda Şekil 2 oluşturulmuştur.

Şekil 2

MTAL bünyesinde MESEM

Şekil 2'deki veriler incelendiğinde, MTAL bünyesinde MESEM uygulamasının değerlendirildiği ve "olumlu yönler" ile "olumsuz yönler" olmak üzere iki alt tema altında toplandığı görülmektedir. "Olumlu yönler" alt temasında, öğrenci sayısının artırılması (n=3) ve okul kontrolü (n=4) olarak kodlanmıştır. "Olumsuz yönler" alt teması ise davranış problemleri (n=4), uyum sorunları (n=5), zorunlu öğretimden kaçış (n=13), bina ve personel eksikliği (n=3) ve iş yükü (n=5) olarak kodlanmıştır. Bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

(K17, ÖĞ, Kadın): “Meslek lisesine entegre edilmesini mantıklı buluyorum. MESEM’ in öğrenci sayısının artmasına fayda sağladı.” (Olumlu yönler: öğrenci sayısının artırılması)

(K11, ÖĞ, Erkek): “Öğrenci bir günlük okul ile birlikte okul ortamından uzaklaşmaz. Yani açık lise şeklinde değil de okulun da varlığını hissettiren bir sistem. “(Olumlu yönler: okul kontrolü)

(K6, MY, Erkek): “Okulların dokusunu bozuyor. Çocuklar daha rahat olduğu için disiplin problemleri de olabiliyor. MESEM’ in bütünüyle Mesleki eğitim merkezlerine geçirilmesinde fayda var.” (Olumsuz yönler: davranış problemi)

(K26, ÖĞ, Erkek): “Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinin bünyesinde MESEM’in bulunmasını doğru bulmuyorum. Öğrenci profilleri çok farklı. Öğrenciler uyum sorunu yaşıyor. İşletmelerdeki esneklik okullarda yok uymaları gereken kurallar var. Kurallara uymakta zorluklar yaşıyorlar.” (Olumsuz yönler: uyum sorunu)

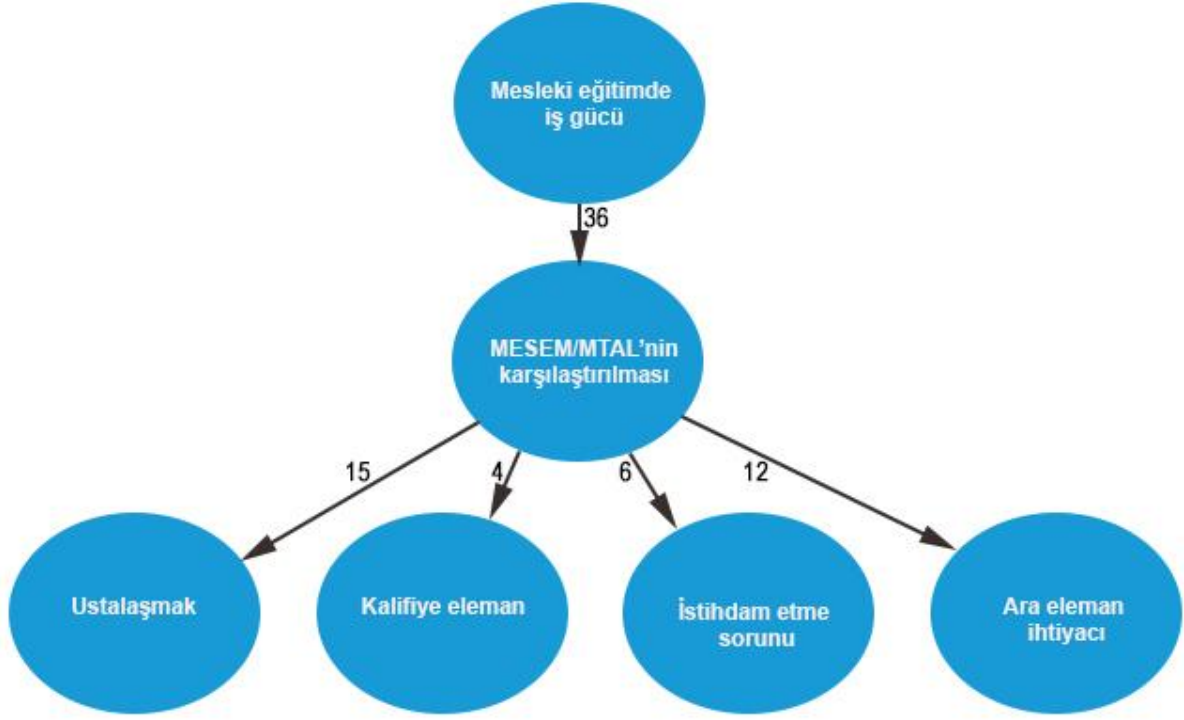
(K20, ÖĞ, Erkek): “MESEM’ in Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinin bünyesinde olmasına karşıyım. Öğrenciler okula gelmemek için MESEM’ e yöneliyorlar. 12 yıllık zorunlu eğitimden dolayı bu yönelme oluyor. Zorunlu eğitimin 8 yıla tekrardan düşürülmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Olumsuz yönler: zorunlu öğretimden kaçış)

(K18, ÖĞ, Erkek): “2021 yılındaki değişikliklerden sonra öğrenci sayımız çok arttı. Binamız yetersiz kaldı. Bu nedenden dolayı fiziki koşullarında yenilenmesi gerekli olduğunu düşünüyorum.” (Olumsuz yönler: bina ve personel eksikliği)

(K5, MY, Erkek): “Okul olarak sigortasını sigorta primine devamsızlıklarına bizler yapıyoruz ayrıca para ödemelerini işletmelere yine bizler yapıyoruz işletmelerden beklentimiz bu işi öğretmeleri. Hem iş yükümüz arttı hem de takipte özellikle takip etmede kontrol oldukça zorlaştı.” (Olumsuz yönler: iş yükü)

MESEM' in MTAL’ e entegre edilmesinin, öğrenci sayısının artmasına fayda sağladığı vurgulanmıştır. Öğrencilerin bir günlük okula devam etmeleri, okul ortamından uzaklaşmadan eğitim almalarını sağladığını ifade edilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar bu uygulamanın okul ortamını bozduğunu ve disiplin problemlerine yol açtığını belirtmiştir. Öğrencilerin farklı profillere sahip olması ve uyum sorunları yaşamaları, MESEM' in MTAL’ nin bünyesinde bulunmasını zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Özellikle işletmelerdeki esneklik ile okullardaki kurallar arasındaki uyumsuzluklar öğrencilerin adaptasyonunu zorlaştırdığı vurgulanmıştır. Bir diğer görüş ise, öğrencilerin zorunlu eğitim nedeniyle MESEM' e yönelmelerini sağladığı belirtilmiştir.

Öğretmenler ve okul yöneticileri, mesleki eğitimde nitelikli iş gücünün MESEM ve MTAL' nin karşılaştırılması hakkında düşüncelerini paylaşmak üzere "Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrenciler ile MESEM' de öğrenim gören öğrencilerin ara eleman ihtiyacını karşılamakta olan nitelikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş ve bu gelen cevaplar Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3

Mesleki eğitimde iş gücü

Şekil 3'deki verilere göre, mesleki eğitimde iş gücünün değerlendirilmesi için "MESEM ve MTAL'nin karşılaştırılması " alt teması altında toplandığı görülmektedir. " MESEM ve MTAL'nin karşılaştırılması " alt temasında ustalaşmak (n=15), kalifiyeli eleman (n=4), istihdam etme sorunu (n=6) ve ara eleman ihtiyacı (n=12) olarak kodlanmıştır. Bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

(K2, M, Erkek): "MESEM el becerisi yüksek olan öğrenciler için de iyi bir durum. Meslek lisesinde okuyan öğrenciye göre daha fazla ustalaşma olduğunu görülmüyor."
(Ustalaşmak)

(K3, M, Erkek): “Yani açıkçası başka bir yönü de örneğin bizim sanayide bulunan işletmelerimiz var. MESEM’ den gelen öğrencinin meslek lisesinden gelen öğrenciye göre daha donanımlı ve kalifiyeli olduğunu söylüyorlar. “(Kalifiyeli eleman)

(K11, ÖĞ, Erkek): “Öğrenci meslek lisesinde 4 yıl okuyor ancak mezun olduktan sonra kendi mesleğini yapmıyor. Yapanların oranı da yüzde 1- 2 oranındadır. Burada devletin, ailenin ve çocuğun emekleri boşa gitmiş oluyor. MESEM’ in çıkması beni sevindirdi yani. Boşa giden emekler bir nebze de olsa karşılanır diye düşünüyorum.”
(İstihdam etme sorunu)

(K1, M, Erkek): “Bu dönemde artık meslek liselerinin işlevini kaybettiğini düşünüyorum. Meslek liseleri ara eleman ihtiyacını karşılamıyor. Öğrenciler mezun olduklarında farklı iş alanlarında çalışıyorlar. Çok az öğrenci kendi dalında çalışıyor.”
(İstihdam etme sorunu)

(K5, MY, Erkek): “MESEM aslında harika bir sistem. Ara eleman ihtiyacını karşılayan mükemmel bir sistem. Şu an sanayide ciddi bir şekilde ara eleman ihtiyacı söz konusu. MESEM’ in açıkçası bu ihtiyacı karşılayacağını düşünüyorum. İş başındaki eğitime özendirme bakımından açıkçası çok güzel bir sistem. Öğrenci oraya gidiyor orada mesleği öğreniyor. Şunu kabul etmemiz lazım mesleki ve Teknik Anadolu liseleri şu an tam anlamıyla mesleği öğretmiyor.” (Ara eleman ihtiyacı)

Elde edilen bulgulara göre MESEM, el becerisi yüksek olan öğrenciler için olumlu bir fırsat sunulduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, MTAL ‘ye kıyasla MESEM öğrencilerinin daha fazla beceri geliştirdiğini tespit edilmiştir. Bu süreçte, MTAL’ lerin işlevsizleştiği ve ara eleman ihtiyacını karşılayamadığı dikkat çekmektedir. Mezunların farklı sektörlerde çalıştığı, kendi alanlarında çalışanların az olduğu belirtilmektedir. MESEM' in ise ara eleman ihtiyacını karşılayan etkili bir sistem olduğu kabul görmektedir. Özellikle, sanayideki ara eleman açığının MESEM ile giderilebileceği öngörülmektedir. Öğrencilerin iş başında eğitilmeleri açısından MESEM' in önemli bir rol üstlendiği ifade edilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Elazığ ilinde bulunan MESEM' lerde görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri alınarak MESEM ve MTAL arasındaki benzerlikleri ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, MESEM ve MTAL okul türlerinin öğrencilere meslek lisesi diploması, ustalık belgesi ve iş yeri açma belgesi alma imkânı

sunarak benzer nitelikli sertifikasyon fırsatları sağladığı görülmüştür. Bu durum, mesleki eğitimin standardizasyonu açısından önemli bir gösterge olup öğrencilere geniş bir yelpazede kariyer olanakları sunduğu tespit edilmiştir. Ancak, müfredat sorunları gibi bazı kritik alanlarda güncellemelerin yapılması gerektiği belirlenmiştir (Bozgeyikli, 2020). Müfredatın güncellenmesi, teknolojik imkânların artırılması ve uygulamalı eğitim fırsatlarının genişletilmesi, bu okulların daha etkili ve çekici hale gelmesini sağlayabilir. Özellikle teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde entegre edilmediği alanlar, eğitim içeriklerinin zamanla eskimesine ve sektörle uyumsuz hale gelmesine sebep olabilir (Albayrak, 2020, Gültekin, 2023). Güzen ve Erbaş 2023 yılında yapılan araştırmada, sektörel ihtiyaçlara uygun olarak MTAL'lerin ders programlarının tasarlanması ve güncellenmesinin son derece kritik bir öneme sahip olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu durum, mezunların iş bulma kapasitelerini olumsuz etkileyebilir (Somuncu, 2020). Diğer yandan, uygulamalı eğitim ve teknolojik imkânların farklılık göstermesi, her iki okul tipinin de kendine has avantajlarını ortaya koymaktadır. MESEM'ler de uygulamalı eğitimin daha yoğun olması, öğrencilere daha pratik ve uygulamalı bir öğrenim deneyimi sunmaktadır. Bu durum, öğrencilerin gerçek iş ortamlarına adaptasyonunu kolaylaştırabilir ve onları iş dünyasına daha hazır hale getirebilir. Ayrıca, araştırma bulguları, MESEM'lerin öğrencilere sağladığı maddi destek imkânlarının, bu kurumların tercih edilirliliğini artırdığını göstermektedir. Özkan ve Göktürk'ün (2023) yaptığı çalışmada bireylerin, devlet desteği sayesinde maddi gelir elde ettiği, özellikle ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler için bu uygulama, maddi bir fırsat olarak kabul ettiği vurgulanmıştır. Bu tür destekler, özellikle ekonomik olarak dezavantajlı öğrenciler için eğitime erişimde önemli bir kolaylaştırıcı olabilir. Kozludere (2022) tarafından yapılan çalışmada, mesleki ve teknik eğitim alanındaki politikalar incelendiğinde; hükümet programları, kalkınma planları, Milli Eğitim Şuraları ve 2023 eğitim vizyon belgesinde bu eğitim türüne genişçe yer verildiği ve özel hedefler ile politikaların oluşturulduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin arzu edilen seviyeye henüz ulaşmadığı ve bu yönde sürekli olarak çözümler arandığı tespit edilmektedir.

Araştırma sonucunda MTAL bünyesinde MESEM'lerin bulunmasının hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunduğu tespit edilmiştir. MESEM'in varlığının, okulların öğrenci sayısını artırması ve eğitim fırsatlarını genişletmesi açısından öne çıktığı görülmektedir. Bu sonuç Özer (2021) tarafından yapılan çalışmada da vurgulanmıştır. Ayrıca, MESEM sayesinde öğrencilerin okul ortamından tamamen kopmadan eğitimlerine devam edebildikleri ve bu durumun öğrencilerin eğitimlerine süreklilik kazandırmak açısından önemli bir avantaj

sunduğu belirlenmiştir. Bu sonuç Horoz (2017) tarafından yapılan çalışmada MESEM öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek olması ile örtüşmektedir. Ancak olumsuz yönler daha ağırlıklı sorunlar içermekte olup bu durumun bazı yapısal ve idari zorlukları da beraberinde getirdiği belirlenmiştir. Yaşanan sorunların MESEM’ de eğitim gören öğrencilerin davranışsal sorunlar sergilemelerine ve uyum problemleri yaşamalarına yol açtığı belirlenmiştir. Bu durum farklı eğitim ihtiyaçları ve disiplin anlayışlarından kaynaklanmaktadır. Benzer sonuçlar Payaş (2022) tarafından yapılan çalışmada da elde edilmiştir. Özellikle, zorunlu eğitimden kaçma eğilimi, MESEM’ in varlığının amacını sorgulatmakta ve bu tür bir yönlendirme eğitim kalitesini düşürebilmektedir. Okulların fiziksel altyapısının ve personel eksikliklerinin, artan öğrenci sayısını desteklemeye yeterli kapasitede olmadığı belirlenmiştir. Alan da yapılan çalışmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Öğütlü, 2022; Gündüz ve Gündüz, 2023). MESEM’ in MTAL bünyesinde bulunması, öğrenci sayısını artırma ve eğitime erişimi genişletme gibi önemli avantajlar sağlamakla birlikte, aynı zamanda birçok sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar arasında en belirgin olanları, öğrenciler arasındaki uyum sorunları, disiplin problemleri ve eğitim altyapısındaki yetersizliklerdir. Bu çalışma, MTAL ve MESEM yöneticilerine, öğretmenlere ve politika yapıcılara, MESEM’ in entegrasyon sürecini gözden geçirme ve iyileştirme fırsatı sunmaktadır. Önerilen çözüm yolları arasında, disiplin yönetimini güçlendirmek, fiziki altyapıyı iyileştirmek ve öğretmen destek sistemlerini artırmak bulunmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin MESEM’ e yönelik motivasyonlarını anlamak ve eğitim sistemlerini bu yönde adapte etmek, uzun vadede hem öğrenci başarısını hem de eğitim kurumlarının genel performansını artıracaktır.

Çalışma sonuçlarına göre, özellikle MESEM’ in, öğrencilere daha pratik ve uygulamalı bir eğitim sunduğunu göstermektedir. MESEM öğrencileri, sanayide aranan el becerilerine ve ustalık düzeyine daha çabuk ulaşabilmekte, bu da onların iş bulma olasılıklarını artırmaktadır. Öte yandan, MTAL’ lerin genel olarak teorik eğitime daha fazla ağırlık verdikleri ve mezunların sektördeki özel beceri gereksinimlerini karşılamada yetersiz kaldıkları belirtilmiştir.

Katılımcılar, MESEM’ in iş başında eğitim yaklaşımını ve öğrencilerin mesleki becerilerini geliştirme üzerine olan odaklanmasını olumlu karşılamışlardır. Ancak, MTAL’ lerin işlevselliği konusunda bazı eleştiriler de mevcuttur. Mezunların büyük bir kısmının eğitim aldıkları alanda iş bulamaması, bu kurumların iş piyasasıyla olan uyum sorunlarını

ortaya koymaktadır. Bu durum, mesleki eğitimdeki ders müfredatlarının güncellenmesi ve sanayi ihtiyaçlarına daha uyumlu hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışma, MESEM ve MTAL' lerin mesleki ve teknik eğitimdeki rollerini ve sektörel ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verdiklerini ortaya koymuştur. Sonuçlar, MESEM' in uygulamalı ve iş başında öğrenme modelleri sayesinde öğrencilerin iş piyasasında daha rekabetçi ve becerikli hale geldiklerini göstermektedir. Buna karşın, MTAL' lerin eğitim yaklaşımlarının ve müfredatlarının gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Devlet ve eğitim politikaları yapıcılarına, mesleki eğitimdeki bu iki farklı model arasında bir denge kurulması ve her iki sistemin de sektörel ihtiyaçları daha etkin bir şekilde karşılaması için gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. Ayrıca, mesleki eğitim kurumlarının sanayi ile daha sıkı iş birlikleri kurarak, öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulma başarılarını artıracak şekilde teşvik edilmesi önem taşımaktadır. Bu sayede, mesleki eğitim daha işlevsel hale getirilebilir ve genç iş gücünün kalitesi artırılabilir.

Kaynakça

- Albayrak, O. (2020). Eğitim ve mesleki eğitim, sorunları ve çözüm önerileri, mesleği eğitimin cazip hale gelmesi için bir öneri. *Mimar Mühendisler Dergisi*, 1-23.
- Atik İ. (2018). Nitelikli işgücü için etkin mesleki eğitim konusuna çözüm olarak fen, teknoloji, mühendislik, matematik (FTMM) eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 8(2), 254-263. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.268>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Bozgeyikli, H. (2020). Mesleki eğitimde paradigma değişimi: Türkiye'nin mesleki eğitimle imtihanı üzerine. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(22), 349-362.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Clarke, L. and Winch, C. (Eds.). (2012). *Vocational education: international approaches, developments and systems*. London and Newyork Routledge.
- Demir, E. ve Şen, H. (2009). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 10 (2), 39-58.
- Dinçer, E. M., Yılmaz, P. K., ve Ekşi, H. (2023). *Fenomenoloji: nitel desenler*. Edam Yayınevi.
- Doğan, H. (2019). Mesleki ve teknik eğitimin ilkeleri ve gelişmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 16(1), 167-181. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000941
- Finlay, I., Niven, S. and Young, S. (2005). *Changing vocational education and training: an international comparative perspective*. London Routledge.
- Gliner, J. A, Morgan, G. A. ve Leech, N. L. (2015). *Uygulamada araştırma yöntemleri desen ve analizi bütünleştiren yaklaşım* (S. Turan, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.

- Gültekin, M. Ş. (2023). Mesleki ve teknik eğitimde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *ENTIS-Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 11-18. DOI:10.5281/zenodo.10041627
- Gündüz, C. ve Gündüz, S. (2023). Mesleki eğitimde toplam kalite yönetimi ve verimlilik: niksar mesleki eğitim merkezi üzerine bir uygulama. *The Journal Of Social Sciences*, 4(11), 925-940.
- Güzen, B., ve Erbaş, Y. H. (2023). Ortaöğretim kurumlarında mesleki ve teknik eğitimin sorunları ve çözüm önerileri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 82-104. doi: 10.53629/sakaefd.1280501
- Horoz, O. R. (2017). *Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi (Bartın ili örneği)* [Yüksek Lisans tezi], Bartın Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://acikerisim.bartın.edu.tr/handle/11772/254>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kazdal, Y., ve Tuna, C. (2024). Eğitim yöneticilerinin görüşlerine göre mesleki eğitim merkezi programının uygulanmasında karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri. *Kosova Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(43), 2-22. DOI : [10.29228/kerjournal.74049](https://doi.org/10.29228/kerjournal.74049)
- Kılınç, M. (2012). Türkiye’de mesleki teknik eğitimi şekillendiren eğitim kurumlarından ahilik, gedik, lonca, enderun mektebi’nin tarihi gelişimleri. *Vocational Education*, 7(4), 63-73.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Kozludere, Ö. (2022). Mesleki ve teknik eğitimin gelişim politikası ve modernizasyonunun değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-28.
- MEB (2018). *Türkiye’de meslekî ve teknik eğitimin görünümü*. <https://mtegm.meb.gov.tr/www/mte-raporlar/icerik/2222> adresinden 25 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- MEB, (2017). *Millî eğitim bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği*. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/20161748_MYLLY_EYYTYM_BA

Mart 2024 tarihinde alınmıştır.

- Olgun, R., Özdemir, A., Doğan, E., Çıtak, N. ve Akgül, H. (2024). Daha yetenekli öğrencilerin meslek liselerini tercih etmelerini sağlamak için yapılabilecek çalışmalar. *ISPEC Uluslararası Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1), 1–19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10803170>
- Öğütlü, M. (2022). *Türkiye’de mesleki eğitim ve ekonomik büyüme ilişkisinin bölgesel analizi* [Yüksek Lisans tezi], Pamukkale Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://grcris.pau.edu.tr/handle/11499/45622>.
- Özer M., (2018). 2023 Eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 8(3), 425-435. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.284>
- Özer, M. (2020). *Mesleki eğitimde paradigma değişimi: Türkiye’nin mesleki eğitim ile imtihanı*. Maltepe Üniversitesi Kitapları
- Özer, M. (2021). A new step towards narrowing the achievement gap in Turkey:“1,000 schools in vocational education and training” project. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2021(1), 97-108.
- Özer, M. ve Suna, H. E. (2020). The linkage between vocational education and labor market in Turkey: Employability and skill mismatch. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 558-569. doi:10.24106/kefdergi.704878
- Özgüven, E. (1987). Ülkemizin üst düzey teknisyen ihtiyacı ve eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 190-202.
- Özkan, N. ve Göktürk, Ş. (2023). Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında mesleki eğitim merkezi uygulamasının okul paydaşları açısından incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(11), 2153-2175.
- Payas, S. Z. (2022). *Meslek liselerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yüksek lisans Tezi], İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/4585>.
- Resmi Gazete. (1973, 24 Haziran). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (Yayın no. 14574). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>

- Resmi Gazete. (1986, 19 Haziran). 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu (Yayın no. 19139).<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3308&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Resmi Gazete. (2011, 14 Eylül). 652 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Yayın no.28054).
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914-1.htm>
- Resmi Gazete. (2016, 9 Aralık). 6764 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında kanun hükmünde kararname ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun (Yayın no. 29913).
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/12/20161209-5.htm>
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(3), 459-496.
- Somuncu, A. (2020). Türkiye'de mesleki eğitim ve istihdam-hayaller beyaz olsa da gerçekler mavi yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 177-194.
- Tekindal, M., ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Ünlü, D. (2016). Mesleki eğitimin tarihi süreci. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(4), 89-98.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.